

Aloisius van Saus:

Kettie de Klown speelt met taal *Lachend leren lezen op de basisschool*

Theatergroep Lawine verzorgt onder het motto 'Lachend Leren' al meer dan tien jaar 'Kettie de Klown' jeugdtheaterstukken die vaak in samenwerking met of in opdracht van educatieve of voorlichtende organisaties inhoudelijk van een thema zijn voorzien. Het doel van deze voorstellingen is om ondersteuning te geven aan projecten die kinderen begeleiden of voorlichten. Lawine wil met haar vriendelijke en toegankelijke stijl de kinderen maximaal bij de voorstellingen en de opdrachten betrekken. Dankzij subsidie via stichting Lezen heeft Lawine nu een voorstelling gemaakt voor basisschoolkinderen uit de groepen 3, 4 en 5 om hen te stimuleren meer te lezen. Aloisius van Saus, alias Bartje Klown, vertelt hoe hij samen met Kathy diStefano als Kettie de Klown drama een rol laat spelen bij leesbevordering.

Het avontuur van vandaag (drum rol) is ... dat ... wij... gaan LEZEN (tadaa!)

Halverwege de voorstelling rent Bartje de Klown een reuzenboekenkast uit, omdat hij niet alleen letters en woorden heeft gevonden, maar ook de fantasie achter die woorden heeft ontdekt. Met de hulp van Kettie de Klown verandert hij de boekenkast binnen enkele seconden in een heus kasteel. 'Doe je ogen dicht en denk aan het woord kasteel, wat zie je dan? Inderdaad, een kasteel en geen letters!' roept hij enthousiast naar de kinderen. Die zitten met grote ogen naar dit visuele wonder te kijken en de kreetjes van verbazing en goedkeuring zijn niet van de lucht. Kettie de Klown tovert zichzelf om in een koningin. Een hofdame en een lakei worden uit het publiek gevist en

van gepaste kledij voorzien om te stralen in een van de raamvertellingen in deze Lawine-productie.

Lezen is spannend

De kinderen uit de groepen 3, 4 en 5 van verschillende basisscholen in de spoorwijk, Den Haag, zijn naar de bibliotheek gekomen om gezamenlijk naar 'Kettie de Klown speelt met Taal' te kijken. Sommigen zijn enthousiast omdat ze lezen toch al leuk vinden, maar er zitten ook morrende kinderen tussen, die lezen maar niks vinden, een overbodige bezigheid. Lawine heeft geprobeerd om juist die kinderen erbij te betrekken en met herkenbaar spel voor hen de drempel van het lezen te verlagen.

Kettie de Klown moet namelijk haar allerbeste vriendje Bartje, ook een clown, overtuigen dat lezen de moeite waard is (zie afbeelding 1). Bartje is zeer sceptisch, hij vindt letters lastige streepjes en rondjes die allemaal op elkaar lijken. Hij wenst daarom lezen niet te zien als een avontuurlijke gebeurtenis, maar slechts als een lastige verplichting.

Kettie de Klown haalt letterlijk en figuurlijk alles uit de 'boekenkast' om Bartje over de streep te trekken. Zo laat ze Bartje dollen met alledaagse gebruiksvoorwerpen zoals een zeef, een bord, een houten hamer en een opvouwbaar meetlat die allemaal een of meerdere letters symboliseren. Dat maakt de letterherkenning een stuk makkelijker. Bartje krijgt ook zijn eigen 'Letterpak', een maatkostuum waarop van, met kleefband bevestigde, losse letters woorden kunnen worden gemaakt, zodat hij altijd moeilijke woorden kan onthouden. Kinderen uit het publiek komen het podium op om gedichten in eigen taal voor te lezen en Bartje en Kettie spelen met de muze van het dichten totdat Bartje niet eens meer kan ophouden met rijmen. Bartje vindt dit allemaal best wel grappig en hij vindt het niet erg om Kettie de Klown te plezieren, maar hij is nog niet echt overtuigd, lezen is niet spannend, hij wil avontuur. Kettie de Klown grijpt naar zwaardere middelen. De Reuzen Krant wordt erbij gehaald en als Kettie voorleest en Bartje mag uitbeelden hoe een jongen, die toevallig ook Bartje heet, met een vliegtuig in een storm terechtkomt en alleen

Afbeelding 1: Kettie en Bartje.

wordt gered omdat zijn co-piloot (een kind uit het publiek) een noodlanding maakt, is Bartje verkocht (zie afbeelding 2).

Kettie de Klown heeft een gevoelige snaar geraakt. Eindelijk ervaart Bartje het langverwachte avontuurgevoel bij een geschreven verhaal. Nu is Bartje niet meer te stoppen, Kettie wijst hem de Reuzen Boeken en Bartje mag er in stappen om zelf een spannend verhaal te zoeken. De eerdergenoemde kasteelsce ne ontwikkelt zich en terwijl Kettie de Klown als Koningin de kinderen begeleidt in hun rol van hofdame en lakei, speelt Bartje de dubbelrol van zijn leven, waarbij hij tegelijk de door de hofdame en de lakei bevrijdde sullige koning en de door de kinderen verjaagde gemene zwarte ridder speelt. Bartje is echt door het dolle heen, hij is totaal verbaasd en begrijpt nu dat woorden niet alleen domme streepjes en rondjes zijn. Nee, er zit een hele wereld van fantasie achter.

Bartje wil nu alleen nog maar lezen, lezen en nog eens lezen. Kettie de Klown is daar heel blij om en vertelt Bartje dat ze iets weet

dat misschien nog spannender is dan lezen. Bartje rolt bijna van verbazing om, is dat mogelijk? Kettie de Klown knikt enthousiast, ze zegt: 'Ja Bartje, je kunt ook zelf verhalen schrijven en dan kun je je eigen fantasie opschrijven en anderen kunnen dan jouw verhaal lezen.'

Bartje, nu toch al overmoedig door de spanning, duikt meteen in het diepe. Hij krijgt een blanco boekje waarin hij zijn eerste verhaal gaat schrijven: een spookverhaal waarbij kinderen uit het publiek op onderzoek gaan in een leegstaand huis. Nu schittert Kettie de Klown in een dubbelrol, ze speelt een arme vrouw die vriendelijk is en in het huis woont, maar ook een spook die de kinderen weg wil jagen en als dan blijkt dat de aardige vrouw ook het spook is, ontrafelt zich een spannende finale waarbij de kinderen voor de vrouw een schat vinden en het huis en de tuin veranderen van een eng verlaten bouwvallig spookhuis in een speeltuin voor alle kinderen uit de buurt. Bartje is nu overtuigd. Er is niets mis met letters en woorden, daar zit echt avontuur in en met een stapel boeken onder zijn arm neemt hij afscheid van de kinderen. Kettie de Klown is geslaagd, ze heeft Bartje overtuigd en gezien de reactie van sommige kinderen die lezen ook niet leuk vonden, en daar nu een andere mening over gekregen hebben, heeft Lawine ook haar doelstelling bereikt.

De wortels van het probleem

Het idee voor dit toneelstuk is ontstaan nadat Lawine voor het 'Deltaplan Taalbeleid' van het projectbureau Rotterdam een voorstelling had gemaakt voor middelbare scholen. Het Deltaplan Taalbeleid is bedoeld om op middelbare scholen alle verschillende taalprojecten te inventariseren en te coördineren zodat er gezamenlijk met school, leraren en leerlingen aan het verbeteren van de taalkennis van de scholieren kan worden gewerkt. Lawine verzorgde hiervoor op verschillende middelbare scholen een korte themavoorstelling. Het project is geslaagd en verschillende steden volgen nu met succes dit projectbureau-traject. Lawine is daar natuurlijk heel gelukkig mee, maar wij, als spelers waren toch niet helemaal voldaan. De vraag die ons

Afbeelding 2: Samen een noodlanding maken.

bleef achtervolgen was hoe het toch kan dat er op middelbare scholen zoveel taalachterstand is. Onze conclusie was dat het taalprobleem al op een veel jongere leeftijd ontstaat en dat het daarom belangrijk is deze problematiek bij de wortels aan te pakken. Het maken van een toneelstuk voor beginnende lezers (groepen 3, 4 en 5) was voor Lawine dus een logische volgende stap. Een project werd gestart en na een positief advies van stichting Lezen aan het ministerie van OC&W kreeg Lawine subsidie om een stuk te ontwikkelen en om 25 voorstellingen binnen de randstad te verzorgen. Deze vonden plaats op scholen of in bibliotheken en wijkcentra in samenwerking met omliggende scholen.

‘Gehandicapte’ clowns

Om toegankelijk voor kinderen te zijn maakt Lawine gebruik van de clownkarakters Kettie de Clown en Bartje. Kettie is allochtoon (Amerikaans) en Bartje is dyslectisch. Deze twee ‘gehandicapte’ clowns nemen met hun ‘natuurlijke’ taalfouten de kinderen mee in

een spel waarvan het doel is Bartje te laten begrijpen dat lezen een avontuur kan zijn, en dat woorden, zinnen en verhalen een wereld vol fantasie kunnen openen.

Naast het verhaal is er ook gedacht aan de verschillende manieren waarop de kinderen direct bij het project betrokken kunnen worden. Dit heeft geresulteerd in een grote participatie tijdens het spel, een lesbrieven, een kleurplaat, een afrondende brief en een enquête.

Kettie de Clown en Bartje openen hun voorstellingen altijd heel publiekgericht. De kinderen worden welkom geheten en door middel van groepsoefeningen en spelletjes wordt het publiek ontspannen en los gemaakt. Tijdens de voorstelling worden kinderen uit het publiek gekozen om de held of heldin in het verhaal te worden. De co-piloot die een noodlanding maakt, de lakei en de hofdame die de zwarte ridder weggagen en de kinderen die het geheim van het spookhuis oplossen. Elke keer moeten de kinderen Bartje en Kettie de Clown redden. Dit zorgt er niet alleen voor dat de kinderen die spelen de dag

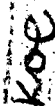
Beste Kettchen Bartsch

En weet je wat ik het kasteel van meel deden
En het kasteel was prachtig van buiten
van binnen.

Geest heeft inderdaad niet meer.

Bar-Elman, ...

data: test, test

[illegible]

Spencer

HA

1999 • 3 MOER 197

van hun leven hebben, maar ook functioneren ze als intermediair tussen het verhaal en de andere kinderen die zich met hun vrienden associëren.

Lesbrief

De lesbrief is vrij eenvoudig van opzet en wordt gestuurd naar de scholen waarvan de kinderen de voorstelling gaan zien. De docent wordt gevraagd met de kinderen te gaan rijmen in de eigen taal en dan, in het geval van een andere taal dan het Nederlands, het gedicht naar het Nederlands te vertalen. Voorafgaande aan de voorstelling is er overleg met de docenten en worden enkele kinderen aangewezen die tijdens de voorstelling hun gedicht en, indien geschreven in een andere taal, de vertaling naar het Nederlands voor te lezen. De lesbrief is slechts een aanzet en Lawine zoekt dan ook een organisatie die gespecialiseerd is in onderwijsvormen of -begeleiding om samen een educatief en pedagogisch verantwoorde lesbrief te maken waardoor wij het leereffect kunnen maximaliseren.

In de afrondende brief bedanken wij iedereen voor de belangstelling en vragen we iedereen om een verhaaltje te schrijven en tekeningen te maken over de voorstelling (zie afbeelding 3). Hierdoor moedigen we de docenten aan om nog wat tijd aan het verhaal te besteden om zo een extra stimulans te geven aan het lezen.

Nieuwe doelgroep

Tenslotte houden we een enquête. Hierin vragen we wie de invullers zijn, op welke school en in welke groep ze zitten, waar ze vandaan komen of waar hun ouders vandaan komen, of ze vaak lezen, waar ze lezen en of er vroeger of nu nog thuis wordt voorgelezen. Onze conclusie na ongeveer drieduizend formulieren te hebben bestudeerd is, dat kinderen bij wie thuis wordt voorgelezen veel vaker graag lezen dan kinderen bij wie dat niet gebeurt. Gezien dit resultaat bezint Lawine zich momenteel op dit gegeven en hoopt in de toekomst een project te starten waarbij ouders en kinderen uit groep 1 en 2 als doelgroep zijn te benaderen.

Naast deze nieuwe doelgroep vindt Lawine het effect van haar werk naar de bestaande doelgroep positief en wil dan ook graag een vervolgproject lanceren, het liefst door heel Nederland en in samenwerking met organisaties die de lesbrieven en de schoolbegeleiding kunnen verzorgen, zodat onze twee expertises elkaar kunnen complimenteren en het effect van ons werk wordt gemaximaliseerd.

Conclusie

De uiteindelijke conclusie die we uit dit project kunnen trekken is volgens Lawine dat theater door haar directe benadering een effectief wapen is in de strijd om kinderen aan te moedigen meer te lezen. Lawine hoopt dan ook deze voorstelling nog vele malen te kunnen spelen en zo haar steentje bij te dragen.

Natuurlijk heeft Lawine ook tekortkomingen geconstateerd tijdens dit project, en ze hoopt deze in het vervolgproject op te lossen. Met name de contacten met de scholen over de lesbrief en de inhoud van de lesbrief hebben geleden aan tijdgebrek en onervarenheid. Ook de tijd die docenten ter beschikking staat om aan Lawinemateriaal te wijden is beperkt en zal vergroot worden indien het geleverde lesmateriaal van beter kwaliteit zal zijn.

De overige problemen waren logistiek en facilitair. Zo hebben de meeste scholen en bibliotheken geen enkele licht- en vaak ook geen verduisteringsmogelijkheid. Voorstellingen, indien in samenwerking met scholen, moeten vrijwel altijd binnen de schooluren vallen en kleedkamers zijn absoluut niet aanwezig. Deze problemen zijn voor Lawine slechts bijzaak en gemakkelijk oplosbaar omdat we ons concentreren op de voorstelling en de kinderen, en niet op de perfectie van een theatrale voorstelling. Dat zou de speelmogelijkheden teveel beperken. Lawine komt naar de kinderen toe en hoopt een klein beetje goed te doen...